

BIBLIAÉRTELMEZÉSI ALAPELVEK

© dr. Szalai András, Apológia Kutatóközpont, www.apologia.hu (v.2. 2016.03.08.)

Mint minden szentírást, a keresztény Bibliát is értelmezni kell. Bár a fő üzenetet egy gyermek is megértheti, naivítás azt hinni, hogy minden mondata minden kor minden olvasója számára világos és magától értetődő. Mivel egyes részleteket a hívők is eltérő módon értelmeznek, jogos a kérdés, hogy mi alapján dönthetjük el, melyik a helyes vagy legvalószínűbb értelmezés? A Biblia helyes értelmezésének ráadásul döntő jelentősége van a hit és a hitélet számára. Dicséretes, ha ahhoz akarjuk tartani magunkat, amit Isten üzen, de tudnunk kell, hogy egy szöveg pontosan mit állít, és mit nem, illetve hogy amit állít, az nekünk is szól-e, és ha igen, milyen értelemben? Mindennek lehetséges és érdemes is utánajárni. Nincs ugyanis olyan hitéleti szélsőség vagy hamis tanítás, amely ne úgy született volna, hogy figyelmen kívül hagyták az *alapvető* értelmezési szabályokat.

Előjáróban: a bibliaértelmezés és magyarázás folyamatát *exegézisnek* nevezzük, az értelmezés módszertanának tudományát pedig *hermeneutikának*.

1. A Biblia sajátosságai

A Biblia értelmezésének alapelvei közé tartozik először is a bibliai szöveg néhány sajátossága.

1.1. A kinyilatkoztatás folyamatosan bővült

A keresztény Biblia szövege hosszú időn át, az i.e. 15-5. sz. között (Ószövetség), illetve az i.sz. 1. században keletkezett (Újszövetség). Isten a történelemben, a népével való együttélés során, illetve középük születte a legkülönbözőbb élethelyzetekben akarta bemutatni önmagát, illetve közölte a világról és az emberről a tudnivalókat. Ezért a legtöbb teológiai témát illetően elmondhatjuk, hogy Ábrahámnál többet tudott Mózes, Mózesnél többet tudtak a próféták, még többet mondott Jézus, és a Szentlélek az apostolokat végül elvezette a teljes igazságra. Mivel tehát a kinyilatkoztatás folyamatában fokozatosságot vagy fejlődést láthatunk (progresszivitást), *a korábbi szövegeket a későbbiek fényében* kell értékelnünk és értelmeznünk.

1.2. A kinyilatkoztatás önmagát magyarázza

A Biblia szövegét kb. negyven, nagyon különböző korban élő, foglalkozású, képzettségű és karakterű ember írta le. Tanítása mégis *egységes*, mert Isten értelmesen szól, és önmagának nem mond ellent. Ha tehát mi valamit ellentmondásosnak látunk, érdemes tovább kutatnunk. Ha feltárjuk a Szentírás *belső össze-*

függéseit, azaz összeszedjük mindazt, amit egy témáról a teljes szöveg elmond, többnyire világossá válnak az első látásra nehezen érthető vagy ellentmondásosnak tűnő kijelentések. Ebben az értelemben tehát *az Írás önmagát magyarázza*. Ennek felismerésében segítenek a bibliakiadások lap alján vagy szélén található referenciái: utalások más bibliai szövegekre, amelyek szintén az adott témáról szólnak.

2. A megfigyelendő részletek

- A szövegkörnyezet, azaz a beszédhelyzet vagy gondolatmenet: ki, kinek, mit, hol, mikor, hogyan, miért mond vagy ír?
- A történelmi összefüggések, kulturális szokások, földrajzi, éghajlati viszonyok.
- Az adott szöveg műfaja és annak eszközei: vers vagy próza? énekelt vagy felolvasott szöveg? értekezés? körlevél? hasonlat? allegória? stb.
- Az adott részletben felhasznált szavak általános bibliai használata, jelentésköre; pl. „világ” = a kozmosz (Zsid 11:3), az emberiség (Jn 3:16), kísértéssel teli korunk (1Jn 2:15), vagy „test” = fizikai test (Róm 13:14), egész lényünk (Róm 12:1), bűnös hajlamaink (Gal 5:16-21), egy halandó (ApCsel 2:17) stb.
- Az adott szakaszban gyakran előforduló, ún. kulcsszavak; pl. Ef 4:1-16 „egy”, 1Jn 4:7-21 „szeretet” stb.
- Az adott könyv egészének alapvető üzenete, ún. kulcsmondata; pl. a Bírákban a 21:25, a Márkban a 10:45 stb.
- Az eredeti szöveg ismeretének hiányában érdemes összehasonlítani a közismert, megbízható fordításokat (pl. a Magyar Bibliatársulat és a Szent István Társulat kiadásait).

3. A követendő alapelvek

- A fentiek és az alábbiak szem előtt tartásával a Biblia szövegét *általában érthetjük szó szerint*.
- Az azonban, hogy egy mondat „benne van a Bibliában”, még nem jelenti azt, hogy „ez a Biblia tanítása”; pl. benne van az is, hogy „Nincs Isten...”, de a mondat folytatása ez: „...gondolja a bolond” (Zsolt 14:1). Tehát csak azt tekintjük a Biblia tanításának, amit a Biblia (1) *egésze* (2) *konkrétan* állít az adott témáról, minden más a mi értelmezésünk.
- Az egyes mondatokat ne önálló „versekként” (ld. Károli Biblia), hanem mindig a *szövegkörnyezet részeként*, a gondolatmeneten vagy beszédhelyzeten belül értelmezzük; pl. a Mt 18:20 eredetileg a gyülekezeti fegyelem

gyakorlásához szükséges két-három tanúról szól, nem minden két-három hívőről, akik összejönnek.

- A nehezebben érthető részeket *az egyértelmű részek alapján* értelmezzük; pl. Lk 18:19 (csak Isten jó – Jézus Isten?) vö. Jn 1:1, 10:30,33, 11:25, Zsid 1:1-3, Fil 2:6-11, Kol 2:9, Róm 9:5, Tit 2:13, 1Jn 5:20 stb.
- Bizonyos bibliai parancsok *történelmi és kulturális háttérét* figyelembe kell venni; pl. az 1Kor 16:2 egy konkrét gyűjtésre utalt (vö. ApCsel 27:30), nem a kötelező vasárnapi perselyezés szokását vezette be.
- A történelmi beszámolók egyes jeleneteit, történéseit *a tanítói részek alapján* értelmezzük és értékeljük; pl. ApCsel 5:1-11 vö. Jak 1:13, 1Jn 1:8-10, 5:16-17.
- A példátlan, *rendkívüli* történéseket ne vegyük normának; pl. a ApCsel 19:11-12 nem a ruhadarabok általi gyógyítás módszerét vezette be.
- A kinyilatkoztatás fokozatossága miatt a régebbi (ószövetségi) kijelentésekkel szemben *az újabb és bővebb* (újszövetségi) kijelentéseket követjük, pl. Préd 8:15 vö. 1Kor 15:19,32, 2Kor 5:8, Fil 3:21.

4. A szükséges segédeszközök

A Biblia a miénktől sokban eltérő korban és kultúrában keletkezett, ezért helyes értelmezéséhez szükségünk van bizonyos bibliai segédeszközökre:

- ún. bibliai *bevezetésre*, amelyekből megtudhatjuk, hogy a Biblia maga és az egyes bibliai könyvek milyen körülmények között hogyan keletkeztek, mi a tartalmuk, milyen a felépítésük stb.
- egy jó bibliai *lexikonra*, amelyben utána nézhetünk annak, hogy ki kicsoda, mi micsoda (tárgyak, növények), mi hol van (térkép), illetve hogy a Biblia egyes szavainak mi a jelentésköre (szótár), és hogy egyes témákról mi mindent ír (téma szerinti összefoglaló)
- egy jó bibliai *konkordanciára* (szókönyvre), hogy a keresett bibliaverset vagy egy kifejezést az összes előfordulási hely felsorolásában könnyen megtalálhassuk
- egy vagy több bibliai *kommentár*ra (a Biblia szövegét magyarázó jegyzetekre), amely feltárja a szöveg történelmi, kulturális, nyelvi háttérét, segít meglátni a belső összefüggéseket, az egyes részletek jelentőségét, illetve segít a könnyen félreérthető vagy nehezen érthető kijelentések értelmezésében.

5. A Biblia magyarázása

Egy dolog a Biblia üzenetét *megérteni*, más dolog azt a saját életünkben *megélni*, és megint más az Írást *másoknak* tanítani, hogy ők is megértsék és megéljék. A bibliamagyarázás alapelvét talán a 2Tim 2:15 foglalja össze a legjobban: „Igyekezni kipróbált emberként megállni Isten előtt, mint aki nem vall szégyent a munkájával, hanem *helyesen fejtegeti* az igazság igéjét” (RÚF 2014).

A kifejezés eredetije azt jelenti: „egyenes irányban átvágni” egy területen, kerülő utak nélkül nekivágni egy útnak, átvitt értelemben helyesen előadni vagy tenni valamit (vö. Fil 3:16). A tanítás tehát legyen

- egyszerű, amely nem művészi erejével vagy bölcséleti alkotásként próbál hatni
- lényegre törő, amely nem vész el a részletekben, teológiai vitatémákban vagy szemléltetésekben
- gyakorlatias, és nem életidegen vagy szenteskedő.

Ha a Szentírás értelmezése és magyarázása során figyelembe vesszük az alábbi *négy* szempont, akkor minden bizonnyal nem tévedünk el. Kérdezzük meg magunkat, hogy amire jutottunk, összeegyeztethető-e

1. a teljes Írás belső összefüggéseivel (Máshol mit tanít még erről?)
2. a józan krisztusi ésszel (A gondolatsor és a következtetésünk logikus?)
3. a közös keresztény tapasztalattal (Ez így élhető, és összhangban van Isten pedagógiájával?)
4. az egyetemes és a felekezeti hitvallásokkal (Nem mond ellent az alapvető keresztény meggyőződéseknek, részletkérdésekben egyházunk álláspontjának?)

Szakirodalom

- Almási Tibor: *Hermeneutika* (GyuRó Art-Press, é.n.)
- Carson, D. A.: *Exegetikai tévedések* (KIA, 2003)
- Dér Katalin: *A Biblia olvasása* (Kairosz, 2008)
- *Érted is, amit olvasol? – Bibliatanulmányozás kezdőknek* (KIA, 2002)
- *Érted is, amit olvasol? – Bibliatanulmányozás haladóknak* (KIA, 2002)
- Fabinyi Tibor: *A keresztény hermeneutika kérdései és története* (Hermeneutikai Kutatóközpont, 1998)
- Gordon Fee, Douglas Stuart: *Kétélű kard* (Harmat, 1996)
- Osborne, Grant R.: *A hermeneutika spirálisa* (KIA, 2002)
- Tóth Kálmán: *Bibliafordítás – bibliamagyarázás* (Kálvin, 1994)